

Ý nghĩa ngày tôn sư trọng đạo tại Vương quốc Phật giáo Thái Lan

ISSN: 2734-9195 09:18 20/11/2025

Tại Vương quốc Phật giáo Thái Lan, theo truyền thống, các bậc thầy, cô giáo luôn ở cương vị là một trong những vai trò được kính trọng nhất trong xã hội. Người thầy thường được coi là người truyền đạt kiến thức bằng tình yêu thương, lòng bao dung và chỉ với thiện chí.

Trên tinh thần **tôn sư trọng đạo**, lễ “Pitee Wai Khru” được tổ chức thường niên nhằm khuếch đại quan niệm toàn cầu về Ngày Nhà giáo, là một trong những lễ kỷ niệm lớn nhất trong hệ thống giáo dục Vương quốc Phật giáo Thái Lan.

Thông thường, khi nghĩ đến Pitee Wai Khru - nghĩa đen là “Lễ Tôn sư Trọng đạo”, người ta nghĩ đến hình ảnh học sinh ngồi trên sàn, cúi mình cung kính, chắp tay chào thầy cô - một cử chỉ sâu sắc và mang tính biểu diễn hơn nhiều so với lời chào “Sawasdee” - để bày tỏ lòng kính trọng đối với thầy cô và nhận được lời chúc phúc cát tường từ thầy cô.

Cha đẻ của khoa học và công nghệ hiện đại Thái Lan, người mở đường đưa lối cách tân Thái Lan theo Phật giáo, đức Quốc vương Mongkut (Đại đế Rama IV), trị vì từ năm 1851 đến năm 1868, đã mô tả tầm quan trọng của giáo viên trong sự phát triển cuộc sống của học sinh trong bài thơ của mình. Để nắm bắt được bản chất trân trọng, bài thơ được dịch đại khái như sau:

“Với mười ngón tay chắp búp sen áp lên trán, dù lớn hay nhỏ - học trò trong Lễ Pitee Wai Khru (Lễ Tôn sư Trọng đạo) bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến thầy cô. Thầy cô - dù là người dạy các môn học toán, văn, nhạc, kịch, võ, binh khí, xây dựng hay nghệ thuật thủ công - đều mang trong mình sứ mệnh cao cả là dạy dỗ học trò, giúp chúng ta trở nên khôn ngoan và thành đạt hơn. Như ngọn hải đăng sáng ngời, họ dẫn dắt chúng ta vượt qua những con sóng của biển cả tăm tối. Người thầy luôn ở đó để dìu dắt học trò, không bao giờ để học trò kiệt sức. Học trò giỏi là nguồn vui. Trẻ con bất hiếu, ngược lại, trở thành nỗi đau khổ. Học trò giỏi sẽ phát huy hết tiềm năng và được khen ngợi, còn trẻ con bất hiếu sẽ gây ra sự hổ thẹn và mất danh dự. Kho báu lớn nhất mà chúng ta có thể nhận được

từ thầy cô chính là kiến thức mà họ mang lại, điều mà không ai được xem nhẹ. Chúng ta luôn kính trọng thầy cô, dù có chuyện gì xảy ra.”

Phạm vi và chiều sâu công việc của một người thầy, như bài thơ mô tả, cảm hứng từ nguồn gốc của từ “khru” trong tiếng Thái, có nghĩa là “giáo viên”. Từ này mang hàm ý nghiêm túc và trân trọng, những hàm ý bắt nguồn từ nguồn gốc tiếng Pali và tiếng Phạn. Tuy nhiên, để hiểu được vai trò của người thầy trong văn hóa Thái Lan, điều quan trọng không chỉ là hiểu ý nghĩa ẩn sau từ “khru”, mà còn là văn hóa tôn trọng thường thấy trong xã hội Thái Lan. Trong hệ thống phân cấp xã hội và văn hóa Thái Lan, không có gì ngạc nhiên khi người thầy luôn luôn được coi trọng. Do đó, họ kỳ vọng phải được đối xử một cách tôn trọng.

Bên cạnh đó, hệ thống giáo dục Thái Lan cũng bắt nguồn từ Phật giáo nên thấm nhuần mục tiêu giáo dục với nhiều đức tính được Phật giáo định nghĩa. Phật giáo đã định hình kỳ vọng của cả giáo viên và học sinh - cách họ dạy và cách họ học.

Phật giáo và giáo dục Thái Lan thời sơ khai

Ngày nay như chúng ta biết, ở Vương quốc Thái Lan, trước khi có trường học, cơ sở tự viện Phật giáo là cơ sở giáo dục chính. Các vị tu sĩ Phật giáo đảm nhận vai trò giáo viên, hướng dẫn học sinh về mặt học thuật cũng như đạo đức. Các bậc phụ huynh quyết định cho con em mình vào chùa, có nhà còn mang theo hoa và nến trên một chiếc đĩa, trên đó có một bộ trầu cau để dâng lên nhà sư. Tục lệ này thể hiện sự tôn kính của gia đình và sự mong muốn của cha mẹ khi gửi

gắn con cái mình cho nhà sư chăm sóc và nói chung là dưới sự hướng dẫn của nhà chùa.

Giáo dục ngày nay vẫn được xem là hành trình hoàn thiện bản thân để trở thành “người tốt”, thường được định nghĩa là một người tự lập, có thể nương tựa vào gia đình và xã hội. Nhiều định nghĩa về “người tốt” cũng dựa trên các giá trị Phật giáo. Trong triết lý đạo Phật, người thầy là những người thực sự quan tâm và có đức hạnh, và những ai gắn bó mật thiết với người thầy sẽ được chúc phúc cát tường, thịnh vượng và phát triển bản thân.

Ý nghĩa và vai trò của “Khu”

Từ “khu” tồn tại dưới nhiều dạng khác nhau trong cả tiếng Pali và tiếng Phạn và mang nhiều nghĩa, biểu thị sự to lớn, nặng nề, dồi dào và lãnh đạo.

Thongyoi Saengsinchai, một học giả chữ viết người Thái, chia định nghĩa của khu thành ba loại. Trong phạm trù thứ nhất, khu là “một cơ quan có thể mở ra hoặc duỗi ra” (chẳng hạn như cánh chim); trong phạm trù thứ hai, khu, mang dạng tính từ, có nghĩa là “to lớn, dày, phong phú, rộng lớn, nghiêm túc, quan trọng”; trong phạm trù thứ ba, khu, cũng là một danh từ, có nghĩa là “giáo viên, người hướng dẫn, cố vấn, người đáng kính trọng”.

Phù hợp với những định nghĩa này, từ khru mang ý nghĩa của một người được kính trọng, người ban cho kiến thức và là hình mẫu. Như thường thấy trong văn hóa Thái Lan, một giáo viên “sở hữu” kiến thức của học trò mình - học trò chỉ tiếp nhận kiến thức mà giáo viên truyền đạt, và họ chỉ có thể tiếp thu kiến thức đó thông qua việc noi gương.

Tuy nhiên, trong khi vai trò của học sinh chỉ đơn giản là tôn trọng giáo viên và tiếp thu những gì giáo viên truyền đạt, thì vai trò của giáo viên dường như đa dạng hơn nhiều. Giáo viên được kỳ vọng sẽ: 1) đào tạo và hướng dẫn học sinh trở thành “một người tốt”; 2) đảm bảo học sinh hiểu rõ bài học; 3) giảng dạy hết khả năng của mình; 4) thúc đẩy học sinh vào lĩnh vực chuyên môn và cộng đồng của mình; và 5) dạy học sinh cách thành công trong cuộc sống nói chung.

Khi ở gần một người thầy, học trò có thể chứng kiến bảy đức tính của Phật giáo được thể hiện:

piyo (sự ấm áp khi biết rằng bên cạnh có một nguồn tư vấn đáng tin cậy); kru (sự tôn trọng dẫn đến cảm giác an toàn và tin cậy); pawaneeyo (cảm giác đáng khen ngợi, cảm hứng và ngưỡng mộ); watta (cảm giác hợp lý và rõ ràng, với tâm trạng lời chỉ bảo); watjanaktmol (khả năng lắng nghe và tham gia vào cuộc trò chuyện và phê bình một cách kiên nhẫn, không buồn chán hay thất vọng); kompirom (sự hiểu biết về các tình huống phức tạp, hình thành cơ sở hiểu biết đối với các chủ đề phức tạp hơn); noh jatutaneh niyochaye (sự hướng dẫn chỉ hướng đến điều hoàn hảo và đức hạnh).

Lễ Tôn sư Trọng đạo

Vì giáo viên gánh vác nhiều trách nhiệm trong việc đào tạo “một người tốt”, nên một nghi lễ, được gọi là Pitee Wai Khru hay Lễ Tôn sư Trọng đạo - cũng mang hàm ý tôn kính trong từ wai - ra đời để thể hiện lòng biết ơn và sự kính trọng đối với thầy cô. Theo truyền thống gắn liền với Thần Tri thức (the God of Knowledge) trong tín ngưỡng của người Thái thì Pitee Wai Khru thường diễn ra vào thứ Năm trong tháng Sáu, thường trùng với những tháng được coi là sự cát tường của lịch âm (tháng Sáu hoặc tháng Chín).

Vào ngày này, học sinh cung kính dâng lễ vật lên thầy cô giáo trong buổi lễ. Lễ vật dâng lên thường dễ tìm nhưng lại mang ý nghĩa sâu sắc. Những loài hoa không thể thiếu được dùng làm lễ vật là cỏ Bermuda (yah praek) và hoa cà tím (dohk makhuea), cùng với lời tụng một bài kệ được phổ biến bởi nhà giáo dục người Thái Lan có ảnh hưởng trong thời kỳ phát triển của hệ thống giáo dục hiện đại.

Trong thời kỳ đầu thế kỷ XX, Phraya Somdet Surenrathibodi, cựu Bộ trưởng Bộ Giáo dục Thái Lan, người đã phục vụ từ năm 1912 đến năm 1916, đã nhìn thấy ở những loài cây và hoa này khả năng sinh sôi nảy nở - một biểu tượng cho năng lực và kiến thức của học sinh, nhờ vào thầy cô của họ.

Cầm cỏ Bermuda và hoa cà tím, học sinh sẽ tụng: “Nguyện con được chúc phúc cát tường với lương tâm, sự phát triển và thịnh vượng, giống như những bó cỏ Bermuda và hoa cà tím. Nguyện con tiếp tục thịnh vượng từ ngày hôm nay với sự giáo dục và hướng dẫn. Nguyện con hoàn thành sứ mệnh của mình như con đã ước nguyện ngày hôm nay.”

Các loài hoa khác, chẳng hạn như hoa ixora đỏ (dohk khem) và gạo rang (khao tok), được tùy chọn nhưng cũng thường dùng để cầu phúc. Dù sử dụng loại hoa cụ thể nào, lễ vật ít nhất cũng phải thể hiện sự siêng năng, hiểu biết, tử mĩ và thanh lịch.

Biểu tượng của thực vật và hoa trong Lễ Tôn sư Trọng Đạo

Từ lâu, cỏ Bermuda đã được sử dụng trong nghi lễ Tôn sư Trọng đạo (Pitee Wai Khru). Điều này được chứng minh qua các văn bản và bài thơ cổ, chẳng hạn như những văn bản từ thời hoàng kim Vương quốc Sukhothai, kinh đô của vương quốc đầu tiên của Xiêm La trong thế kỷ XIII và XIV. Các nhà văn mô tả cỏ Bermuda là loại cỏ xanh tươi tốt và phù hợp cho các nghi lễ thiêng liêng, vì chúng gắn liền với các vị thần và nữ thần cổ đại.

Một ví dụ điển hình là văn bản của Prata Prachanda, người cho rằng cỏ Bermuda là tóc rụng của vị thần vĩ đại Vishnu. Ở Ấn Độ, cỏ Bermuda được dâng lên thần Ganesha, một vị thần được tôn thờ rất nhiều về nghệ thuật và khoa học. Cỏ Bermuda có khả năng chịu hạn rất tốt, có thể chịu được hạn hán và chịu được lực khi bị giẫm đạp. Chỉ cần tưới một chút nước, cỏ có thể mọc lại rất đẹp. Theo tín ngưỡng truyền thống của Thái Lan, học sinh cần có những đặc tính kiên cường này của cỏ. Các em cần phải mạnh mẽ, tỉnh táo và sẵn sàng cho sự phát triển và hoàn thiện.

Hoa cà tím có nụ hoa cong, trông giống như một chiếc nơ nhẹ, thể hiện sự tôn trọng. Hạt giống từ cây cà tím con cũng rất dồi dào, tượng trưng cho số lượng học sinh sẽ được hưởng lợi và trưởng thành từ giáo dục. Những người đã học hỏi từ thầy cô cũng được xem là sẵn sàng sao chép và truyền bá kiến thức trong cuộc đời mình, khi họ nỗ lực cải thiện cộng đồng.

Hoa Ixora đỏ có cánh hoa sắc nhọn, tượng trưng cho khả năng sắc sảo và thông minh.

Cơm phồng - được tạo ra sau khi các nang gạo tróc ra - tượng trưng cho sự tăng trưởng và phát triển liên tục.

Tâm quan trọng của sự tôn kính và lòng trung thành

Như đã gợi ý ở các phần trên, “học trò bất kính” phần nào là một nỗi lo lắng mang tính định kiến trong văn hóa truyền thống Vương quốc Phật giáo Thái Lan. Trong bài thơ Amity của Kru Thep, còn được gọi là Chaophraya Thammakmontri, nhà thơ than thở rằng, mặc dù sẽ có những học trò kính trọng thầy cô, nhưng cũng sẽ có những học trò bất kính, dẫn đến một mối quan hệ vô ích cho việc học hành của học trò. Ông viết:

*The amicability between the teacher and the student is one meant to be,
a form of normality;
a student should worship his teacher and treat him with the utmost care;
the teacher bestows knowledge, profession, and guidance;
the duty of a teacher is to make the world prosperous;
the mutualistic relationship is naturally blessed with benefits,
but a teacher may not know that he is defamed by his student.
Such a circumstance is unfortunate foolishness,
What would eventually become an unprosperous affair!*

*Sự thân thiện giữa thầy và trò là điều nên có,
một hình thức bình thường;
học trò nên tôn thờ thầy mình và đối xử với thầy hết sức chu đáo;
thầy truyền đạt kiến thức, nghề nghiệp và sự hướng dẫn;
bổn phận của thầy là làm cho thế giới thịnh vượng;
mối quan hệ tương hỗ tự nhiên mang lại nhiều lợi ích,
nhưng thầy có thể không biết rằng mình đang bị học trò vu khống.
Một trường hợp như vậy là một sự ngu ngốc đáng tiếc,
cuối cùng sẽ trở thành một chuyện không mấy tốt đẹp!*

Do đó, Lễ Tôn sư Trọng đạo (Pitee Wai Khru) có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với người Thái trong việc củng cố mối quan hệ thiêng liêng giữa thầy và trò. Truyền thống này đã được truyền qua nhiều thế hệ để rèn luyện cho học trò lòng kính trọng người thầy và lòng trung thành.

Nhiều người Thái vẫn tin rằng: khru có nghĩa là người thầy gánh vác trách nhiệm vô cùng nhỏ bé; rằng học trò phải tôn trọng người thầy, người ban cho họ kiến thức và sự thịnh vượng; rằng học trò phải hết lòng trung thành với thầy cô. Và Lễ Tôn sư Trọng đạo (Pitee Wai Khru) là một nghi lễ thiêng liêng và cao quý, nuôi dưỡng lòng biết ơn đối với những thành tựu và sự thịnh vượng của bản thân.

Viết dịch: **Sa môn Lê Văn Phước**

Nguồn: **<https://thailandfoundation.or.th>**